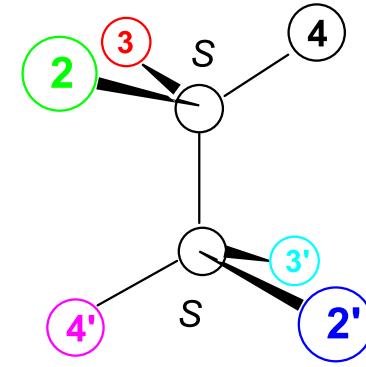
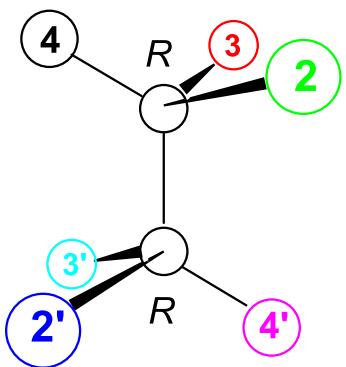
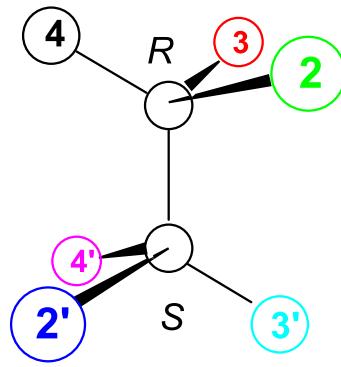

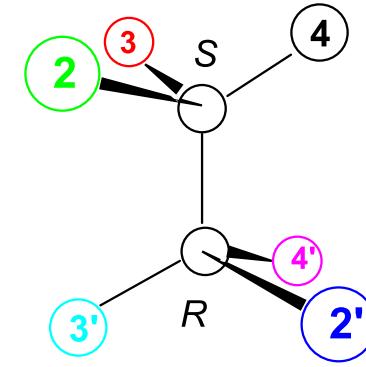
Két kiralitáscentrum különböző ligandumokkal

enantiomerek

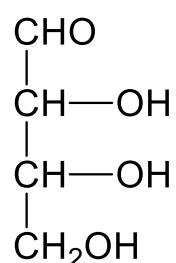

enantiomerek

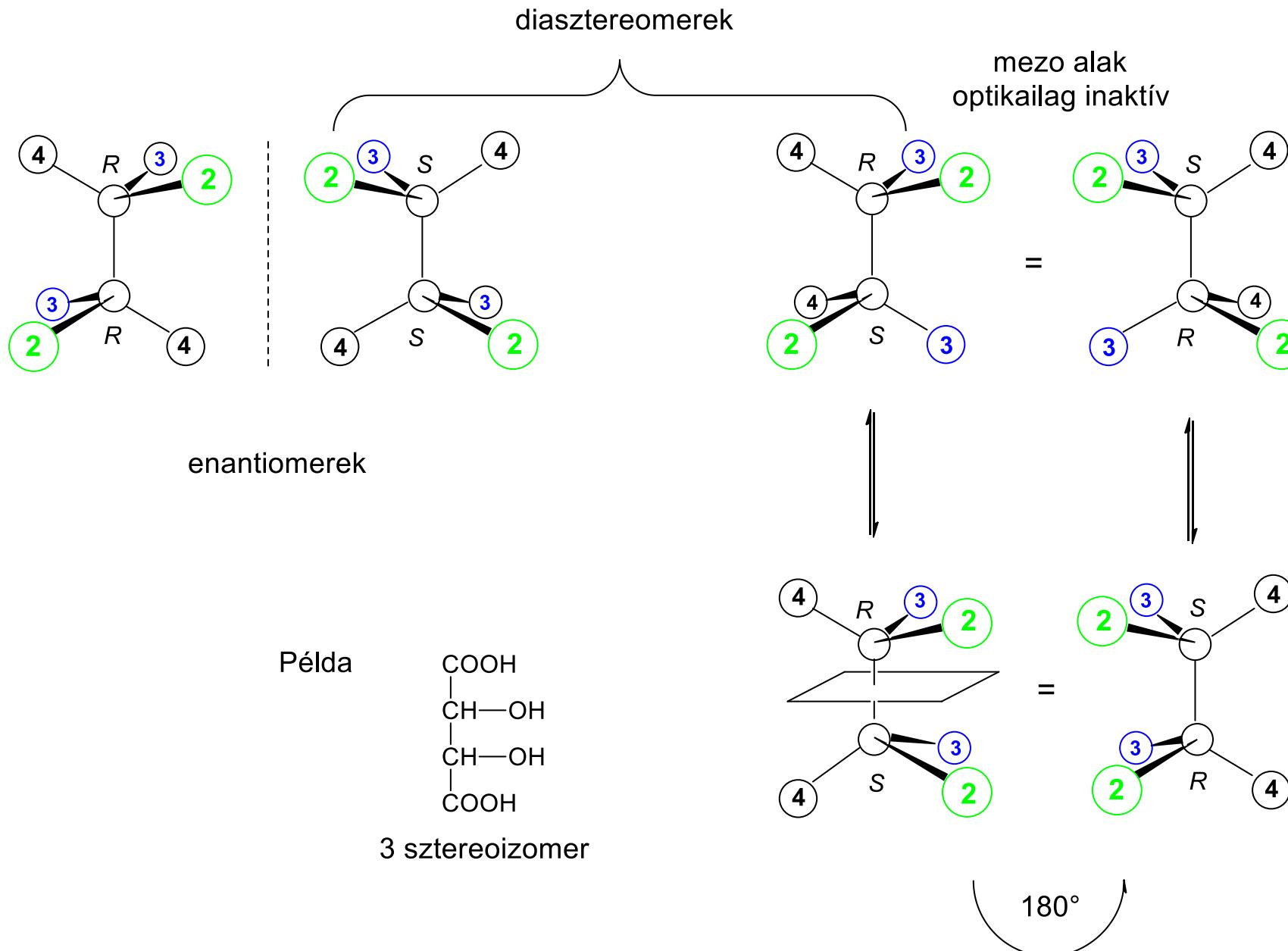
diasztereomerek

Példa (eritróz, treóz):

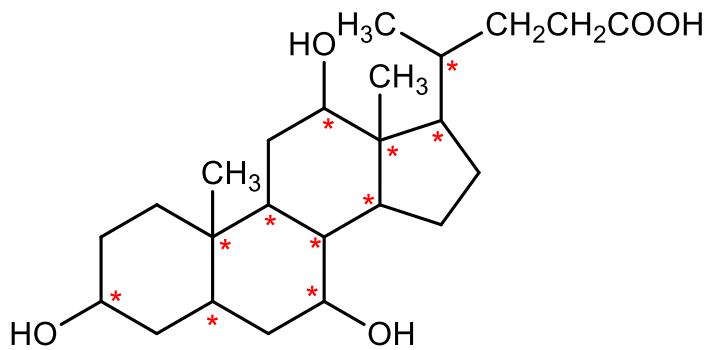

4 sztereoizomer

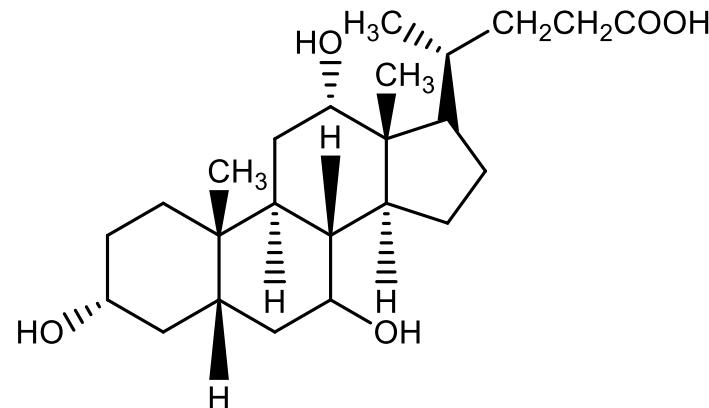
Két kiralitáscentrum, azonos ligandumokkal

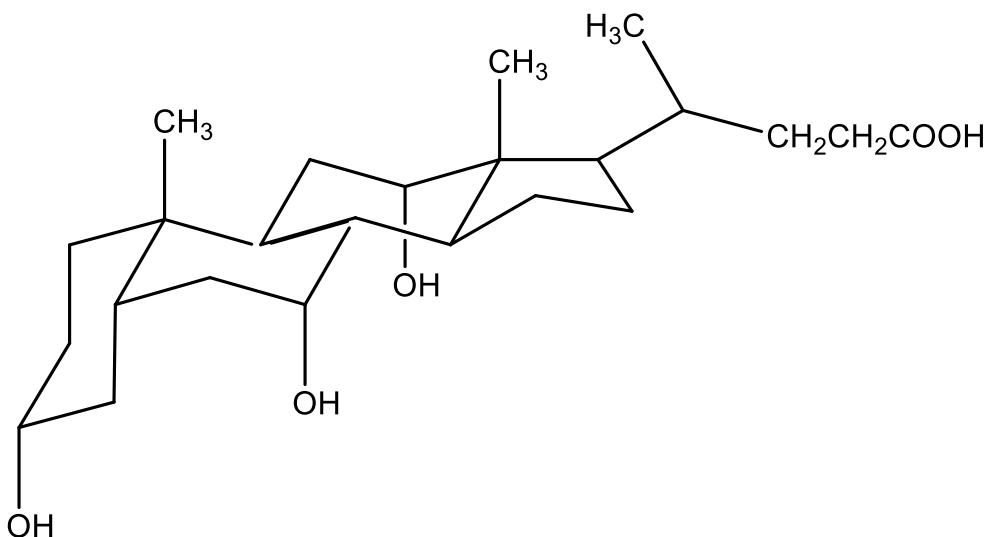
n kiralitáscentrum \longrightarrow 2^n sztereoizomer

11 királis szénatom
(2048 sztereoizomer)

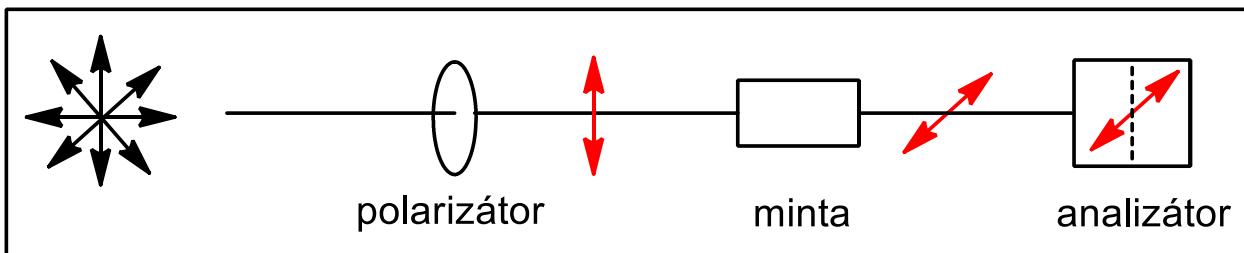

kólsav

A forgatóképesség mérése

polariméter

Fajlagos forgatóképesség

$$\alpha_{\text{mért}} \times 100 = [\alpha] \times c \times l \quad [\alpha] = \frac{\alpha_{\text{mért}}}{l c} \times 100$$

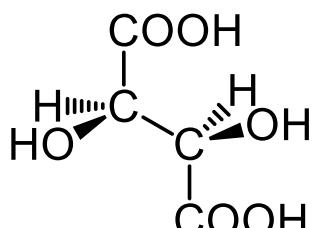
$[\alpha]$: fajlagos forgatóképesség

l : 1 dm

c : koncentráció (g/100 ml)

$$\left[\frac{\text{fok} \times \text{ml}}{\text{g} \times \text{dm}} \right]$$

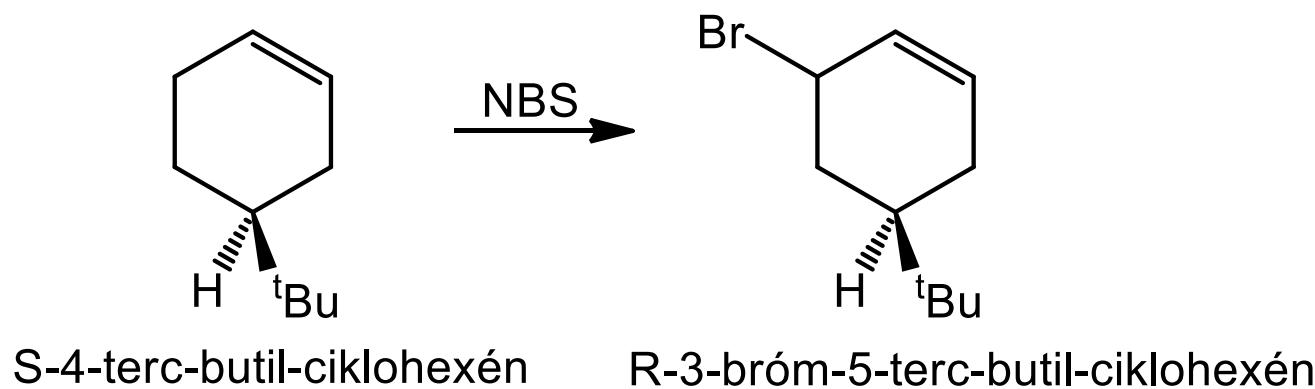
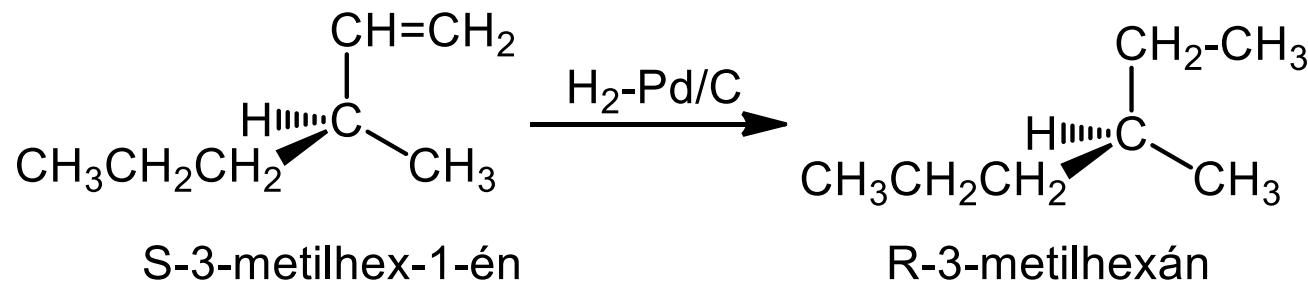
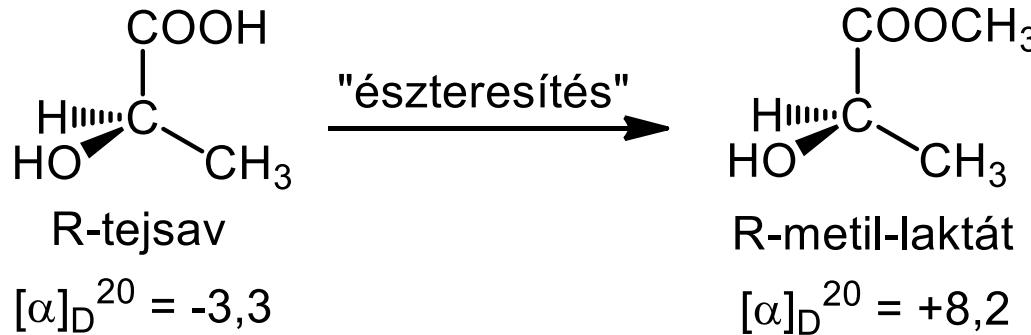
példa

R,R-borkösav

$$[\alpha]_D^{20} = +12 \quad (c = 2, \text{H}_2\text{O})$$

Forgatóképesség és abszolút konfiguráció

Enantiomerfelesleg (enantiomeric excess, ee)

$$ee = \frac{[R] - [S]}{[R] + [S]} \times 100 = \%R - \%S$$

Enantiomerfelesleg meghatározása

kromatográfiás módszerek (királis állófázis)

NMR-spektroszkópia (királis shift-reagensek)

Példa

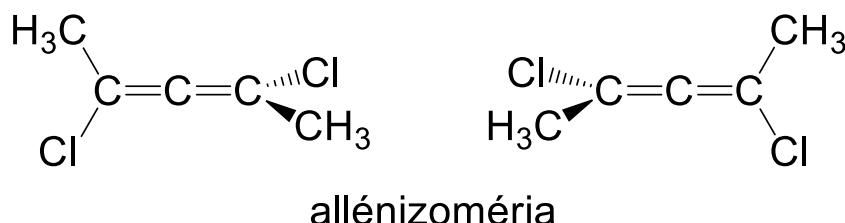
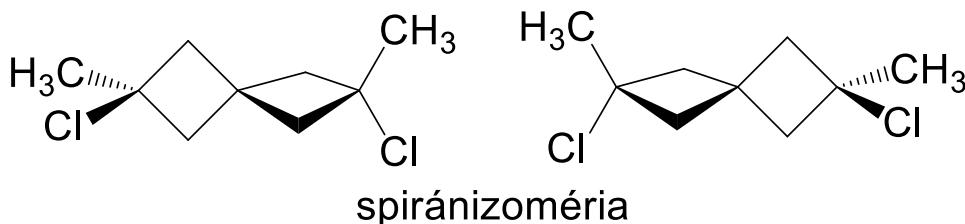
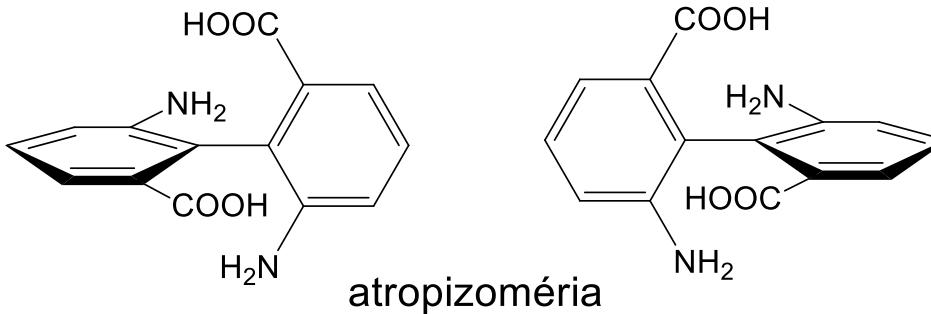
ha R = 70%, S = 30%, akkor ee = 40%, vagyis

az elegendő 40% R enantiomert és 60% racemátot tartalmaz

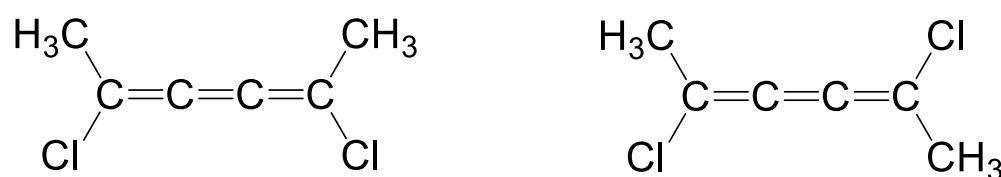
Optikai tisztaság (OT)

$$OT\% = \frac{[\alpha]_{\text{mért}}}{[\alpha]_{\text{max}}} \times 100$$

Optikailag aktív vegyületek kiralitáscentrum nélkül

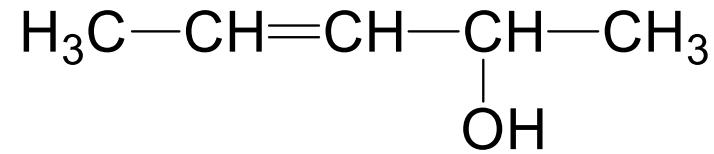

DE! páratlan számú kumulált kötés → cisz-transz izoméria

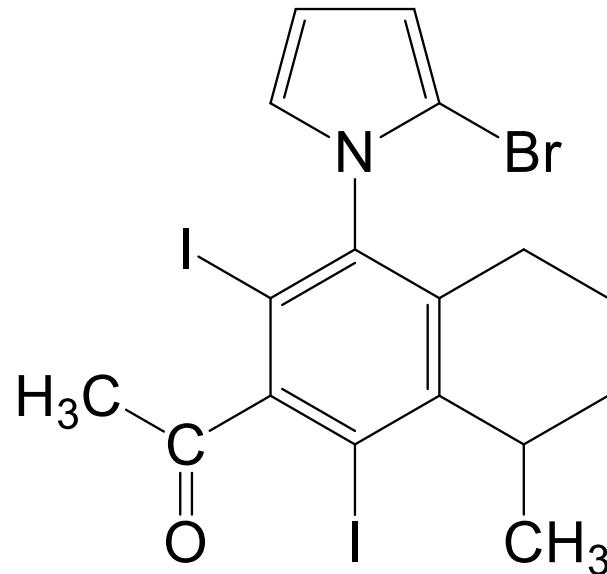

Molekulák különböző aszimmetriaelemekkel

a) cisz-transz izoméria és kiralitáscentrum

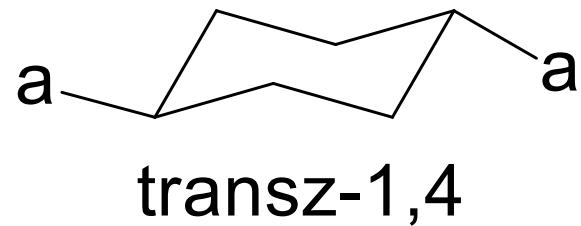
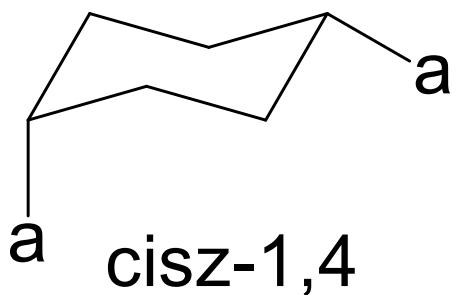
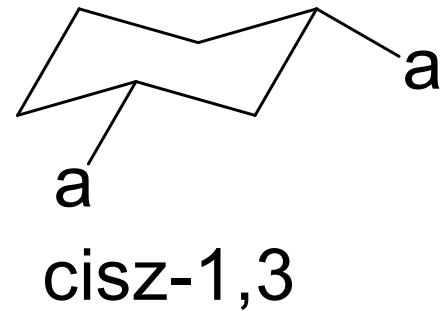
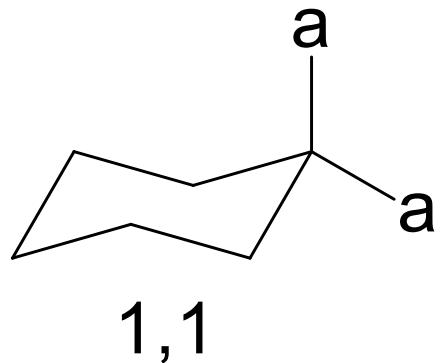

b) gátolt rotáció és kiralitáscentrum

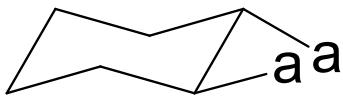
1,2-diszubsztituált ciklohexánok sztereoizomériája

akirális származékok (van belső tükörsík)

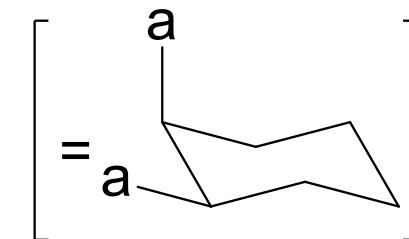
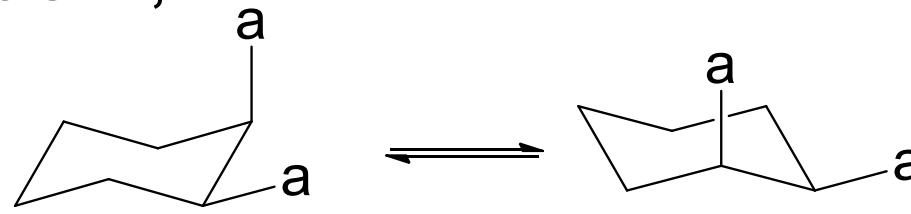

királis származékok (nincs belső tükörsík)

transz-1,2

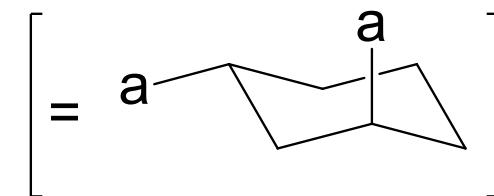
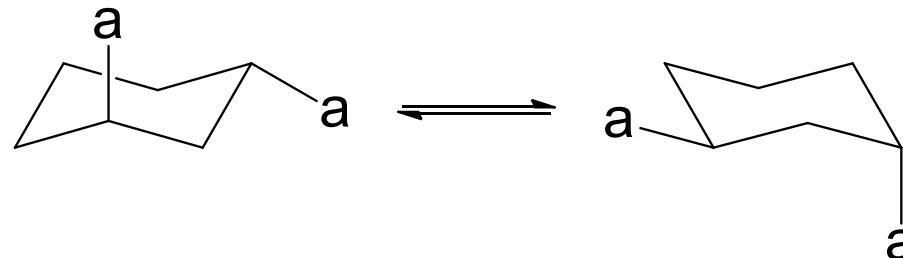

cisz-1,2

konformerek és enantiomerek is

transz-1,3

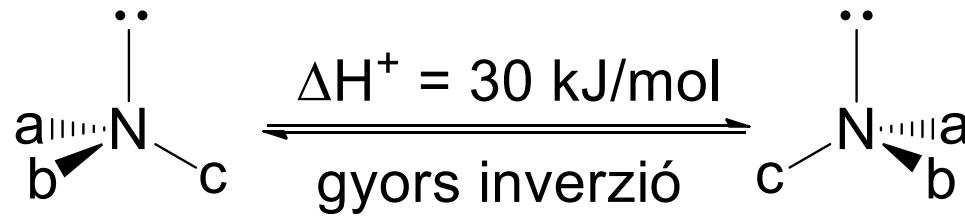

konformerek és enantiomerek is

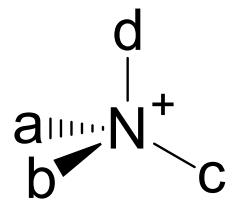
királis molekulák, de az egyensúly miatt optikailag inaktívak

Szénatomtól különböző kiralitáscentrumok

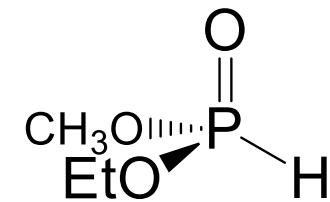
aminok (nem rezolválhatók)

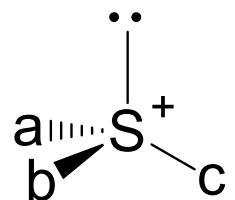
rezolválható molekulák

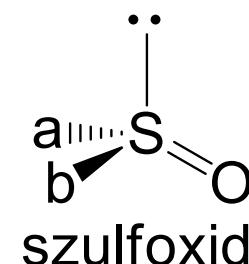
ammónium kation

foszfonsav észter

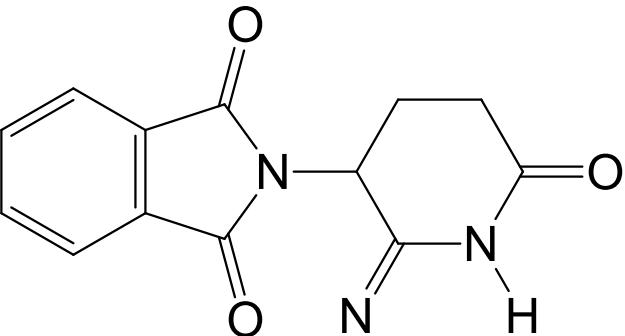

szulfónium kation

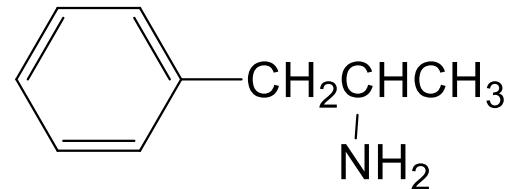
szulfoxid

Az enantiomerek eltérő biológiai hatása

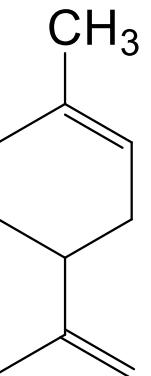
Contergan

- gyógyszer
- magzatkárosító

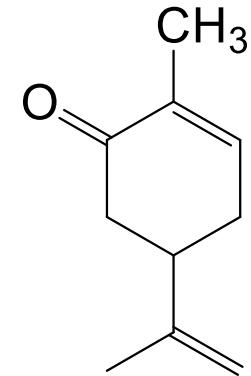
Amfetamin

- stimuláló hatás
- ártalmatlan mellékhatás

Limonén

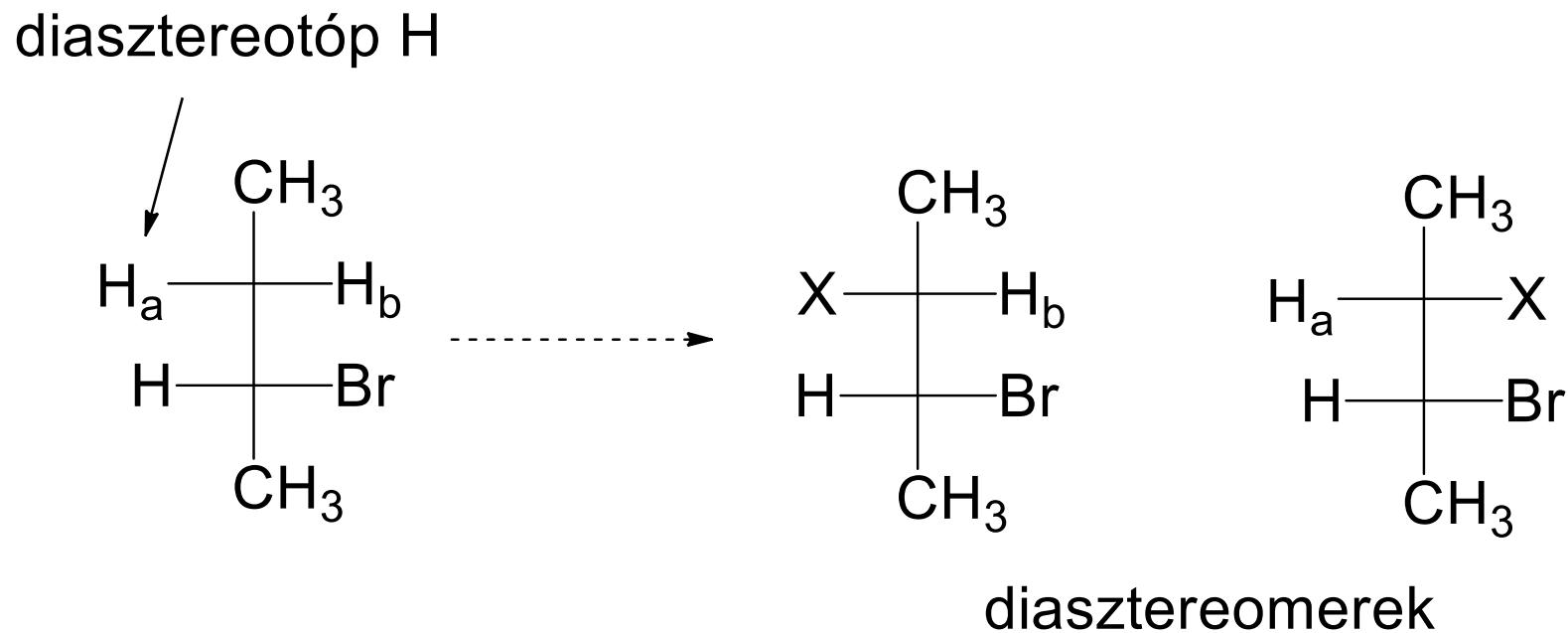
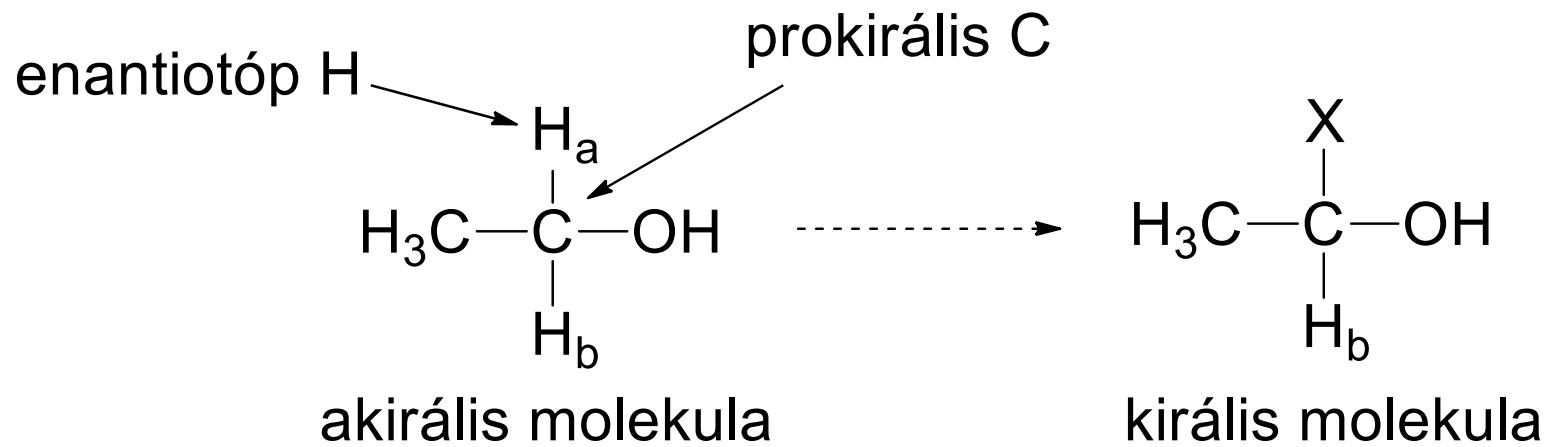
- citrom illat
- narancs illat

Carvone

- fodormenta illat
- kömény illat

Enantiotóp, diasztereotóp hidrogének, prokiralitás

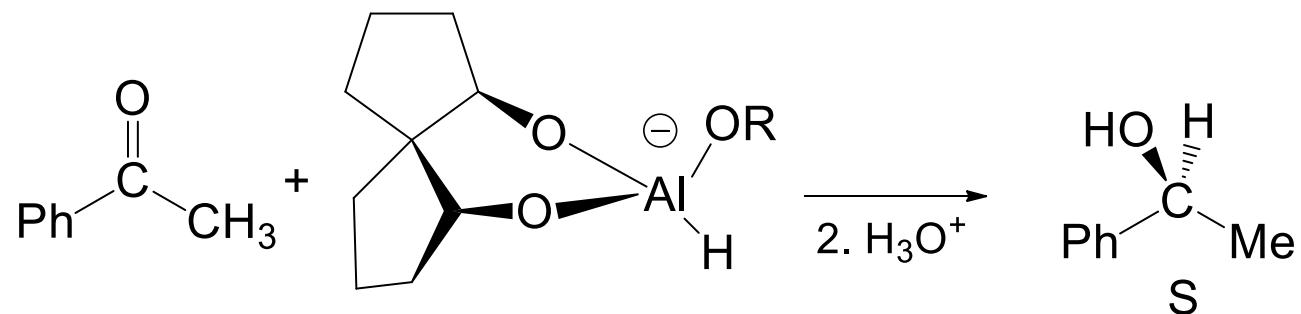

Enantiomerek előállítása

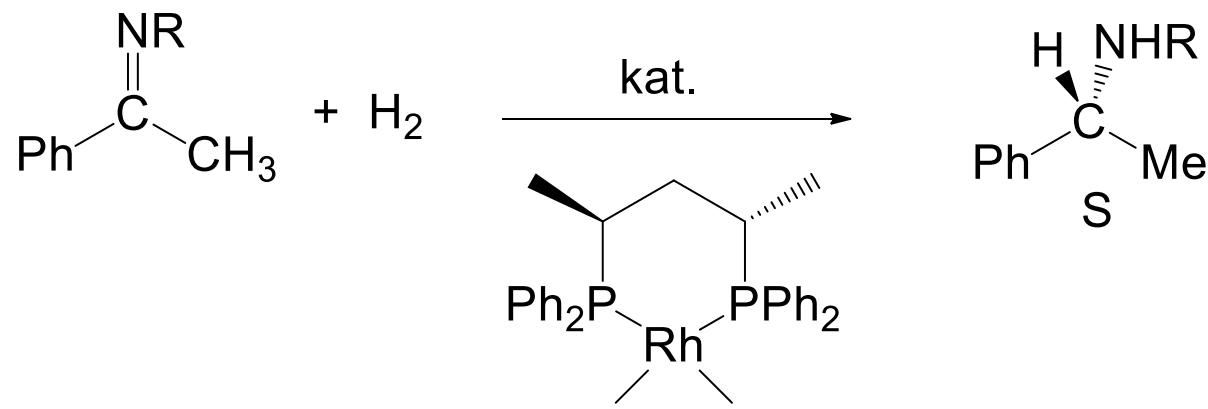
1) Királis molekula izolálása, ill. továbbalakítása
Pl. morfin, ill. morfinszármazékok

2) Szttereoszelektív szintézisek

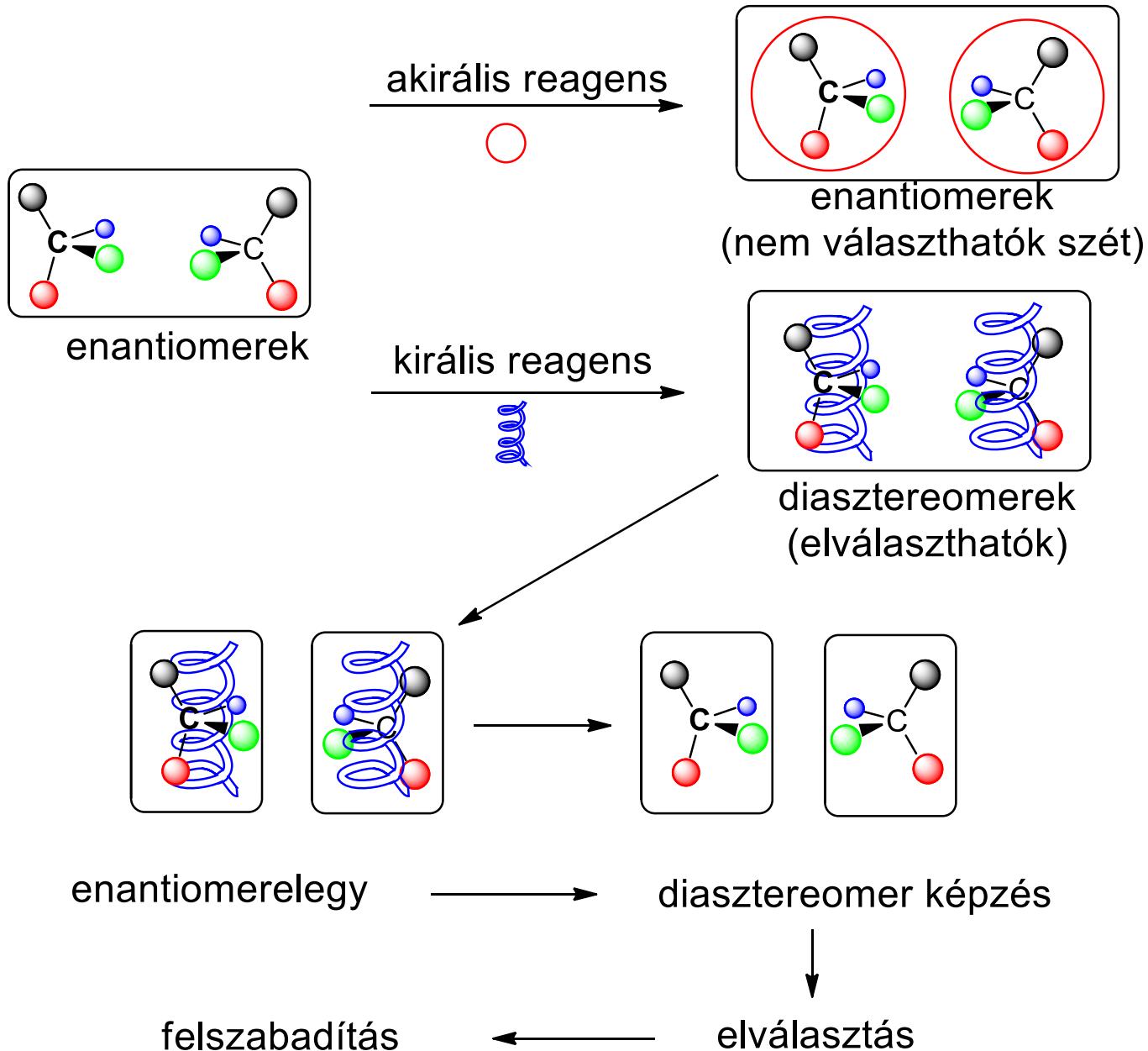
a) Királis reagens használata

b) Királis katalizátor használata

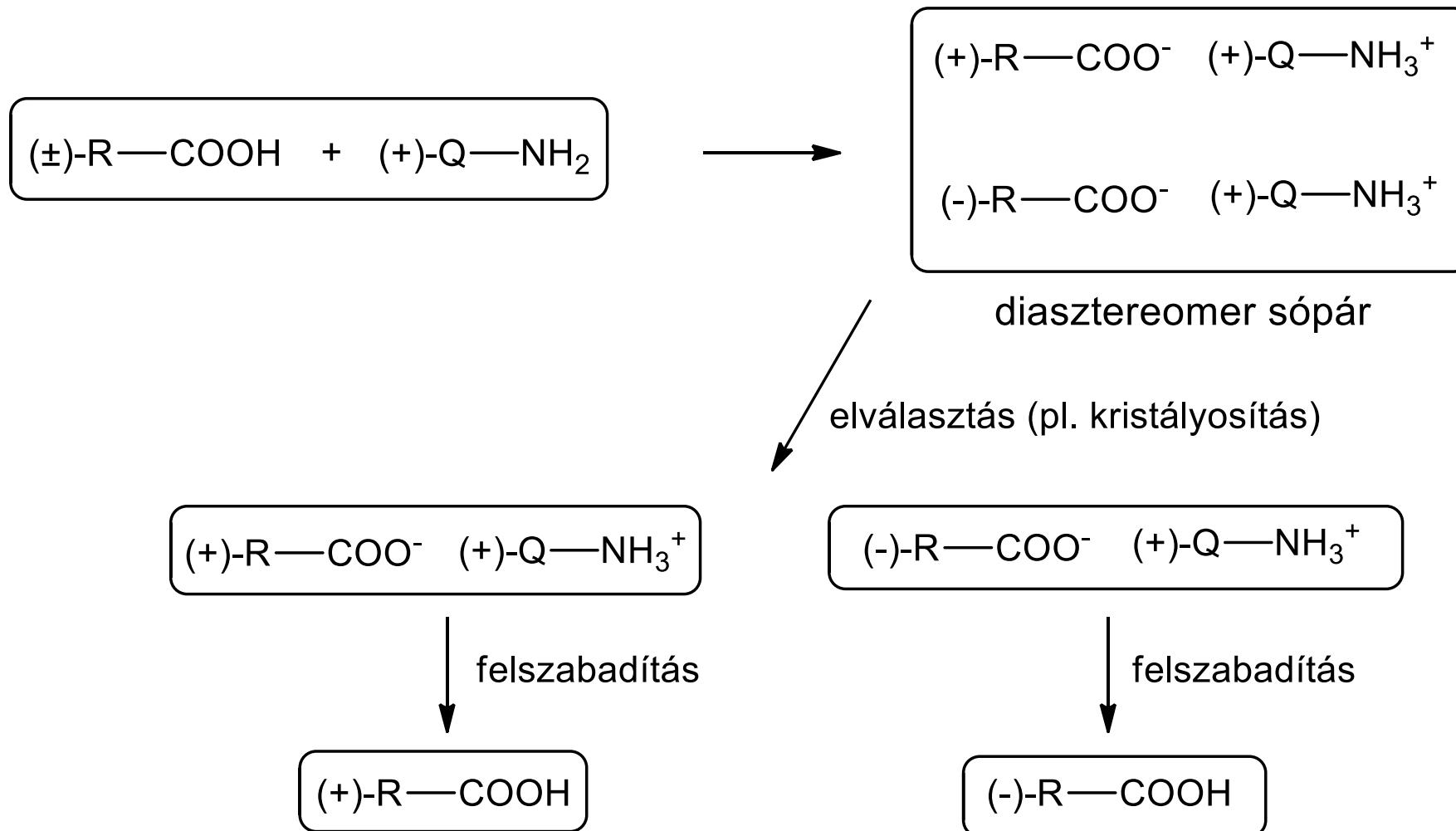

3) Racém vegyület rezolválása

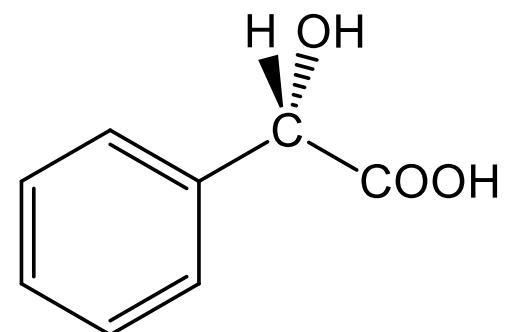
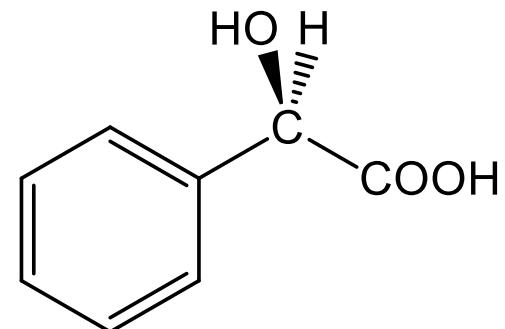
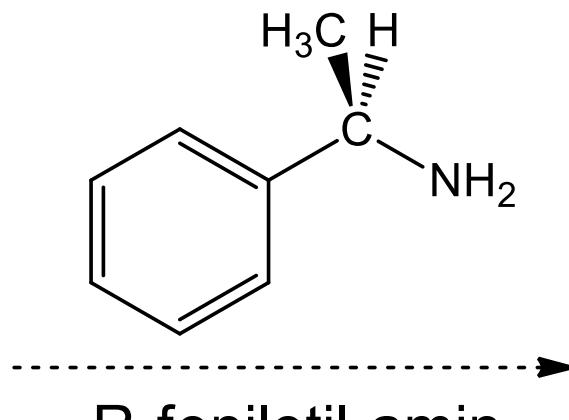
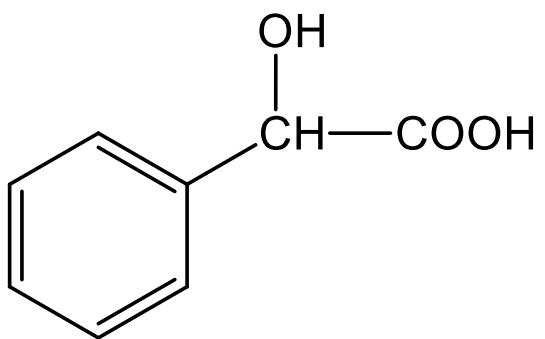

Diasztereomer képzés sav-bázis reakcióval

a) ekvivalens rezolválószer alkalmazása

Példa

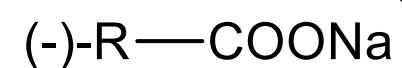
b) félekvivalens rezolválószer alkalmazása

vizes oldat
↓

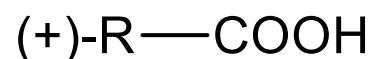

oldhatatlan

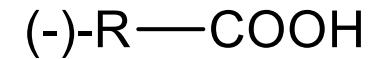

oldatban

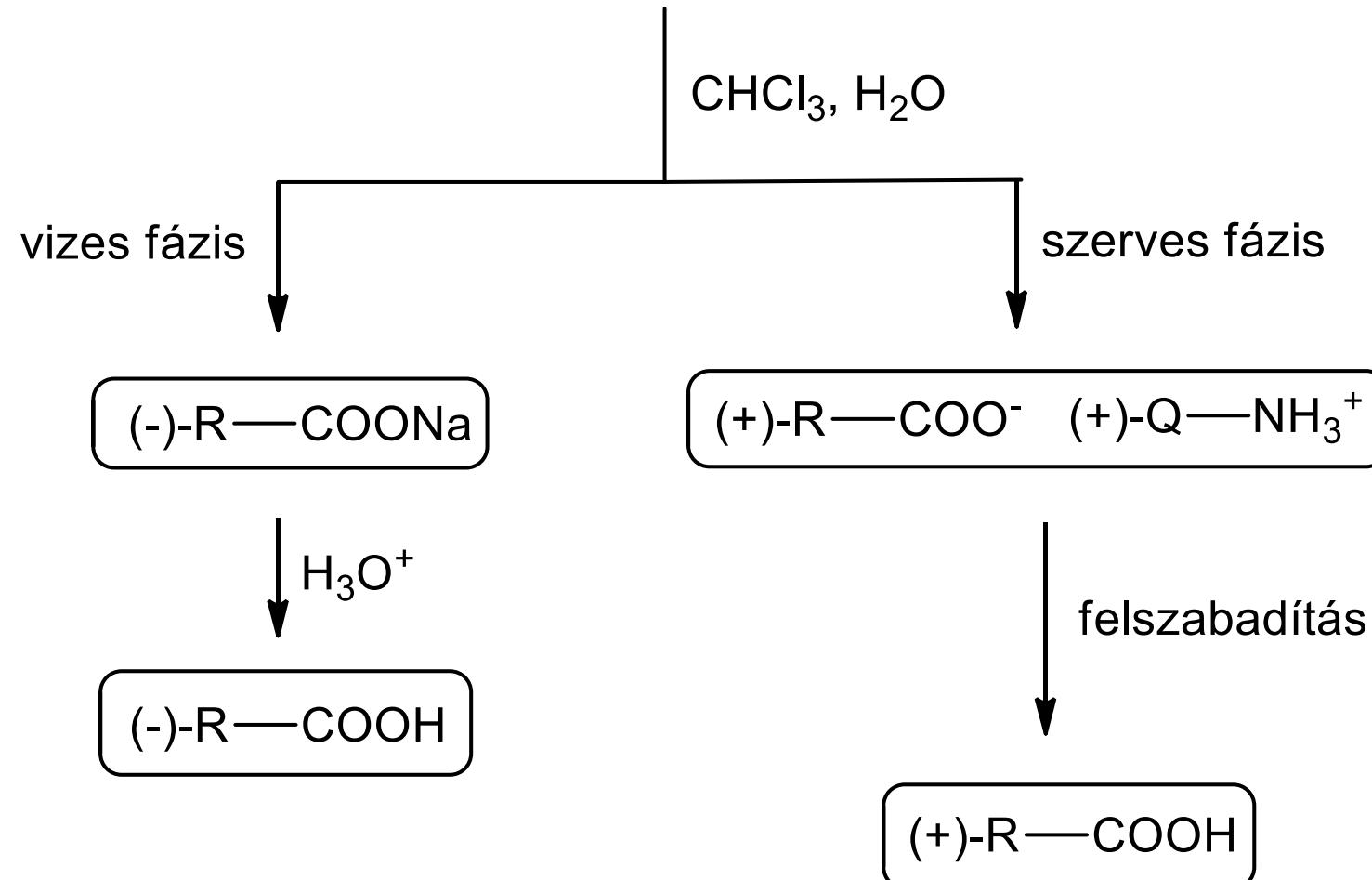
↓

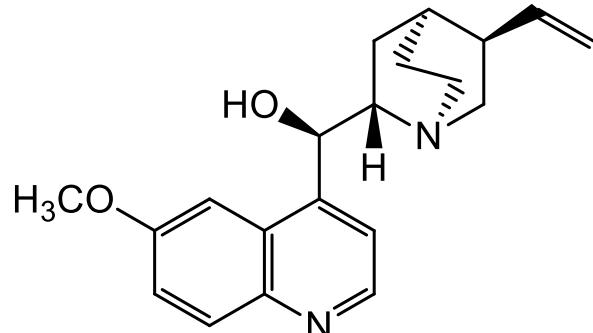
H_3O^+
↓

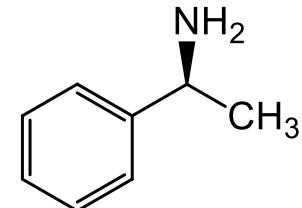
Rezolválás extrakcióval

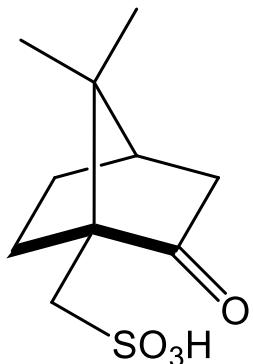
Gyakran használt rezolváló bázisok és savak

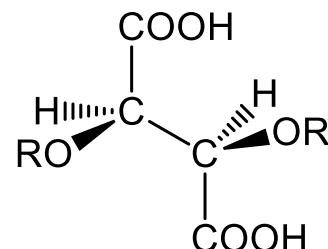
kinin

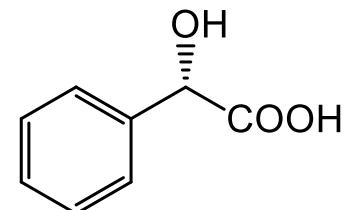
(S)-(-)-fenil-ethyl-amin

(S)-(+)-kámfor-10-szulfonsav

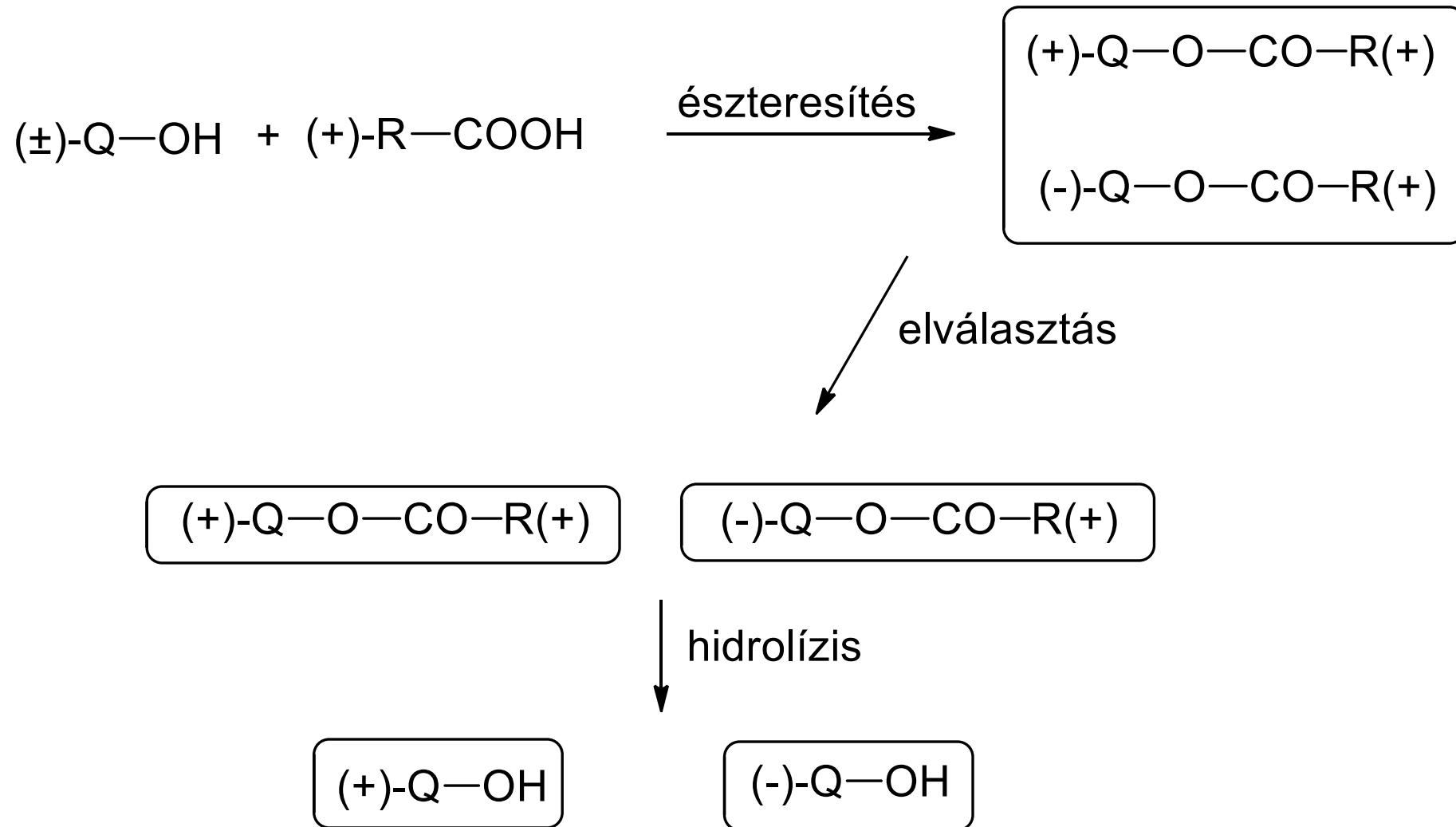

(R,R)-borkösav származékok
pl. R = H, benzoil, acetil

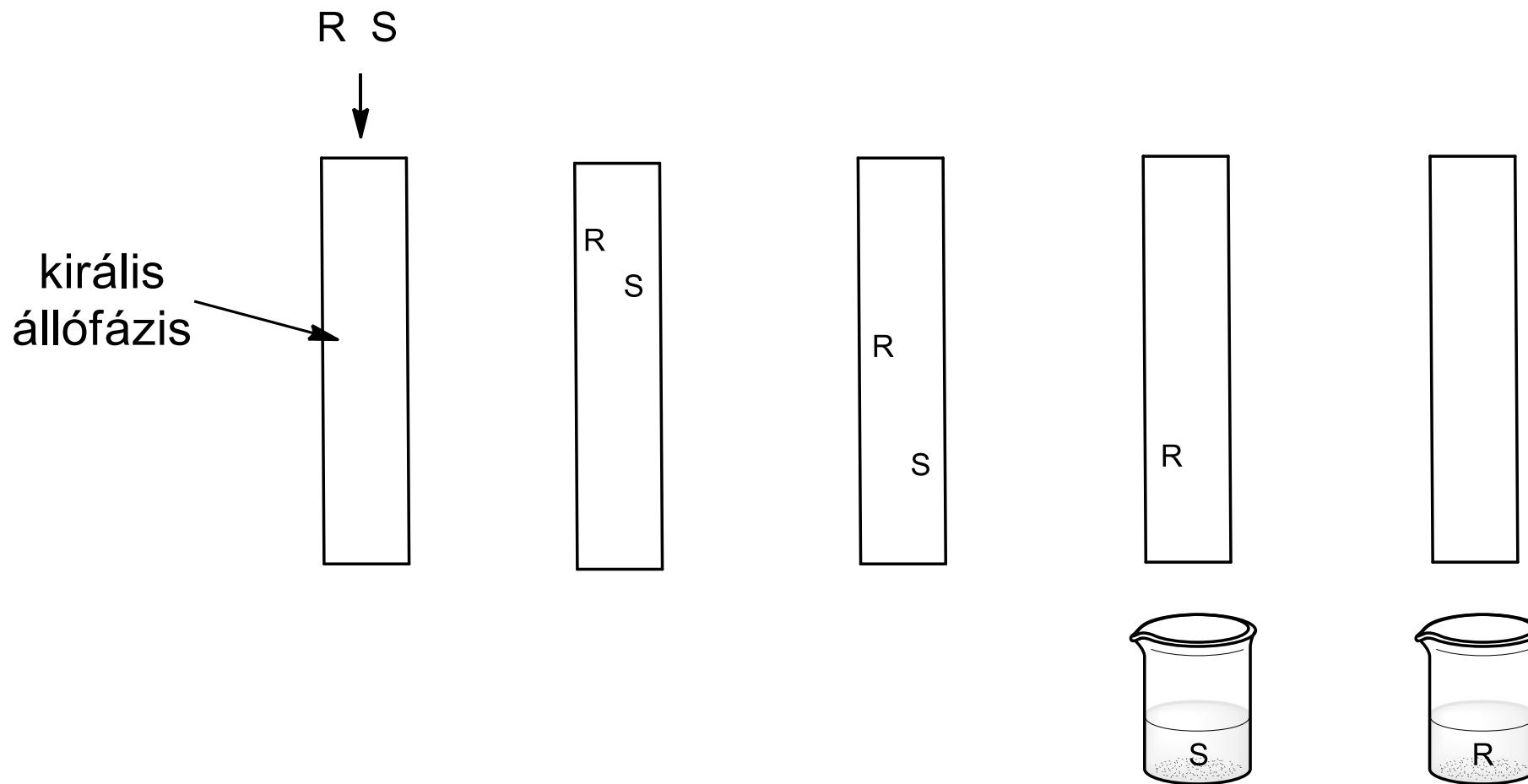

(S)-(+)-mandulasav

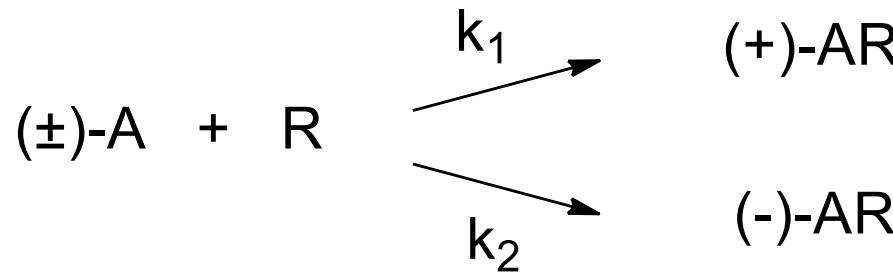
Rezolválás kovalens származékképzéssel

Kromatográfiás rezolválás

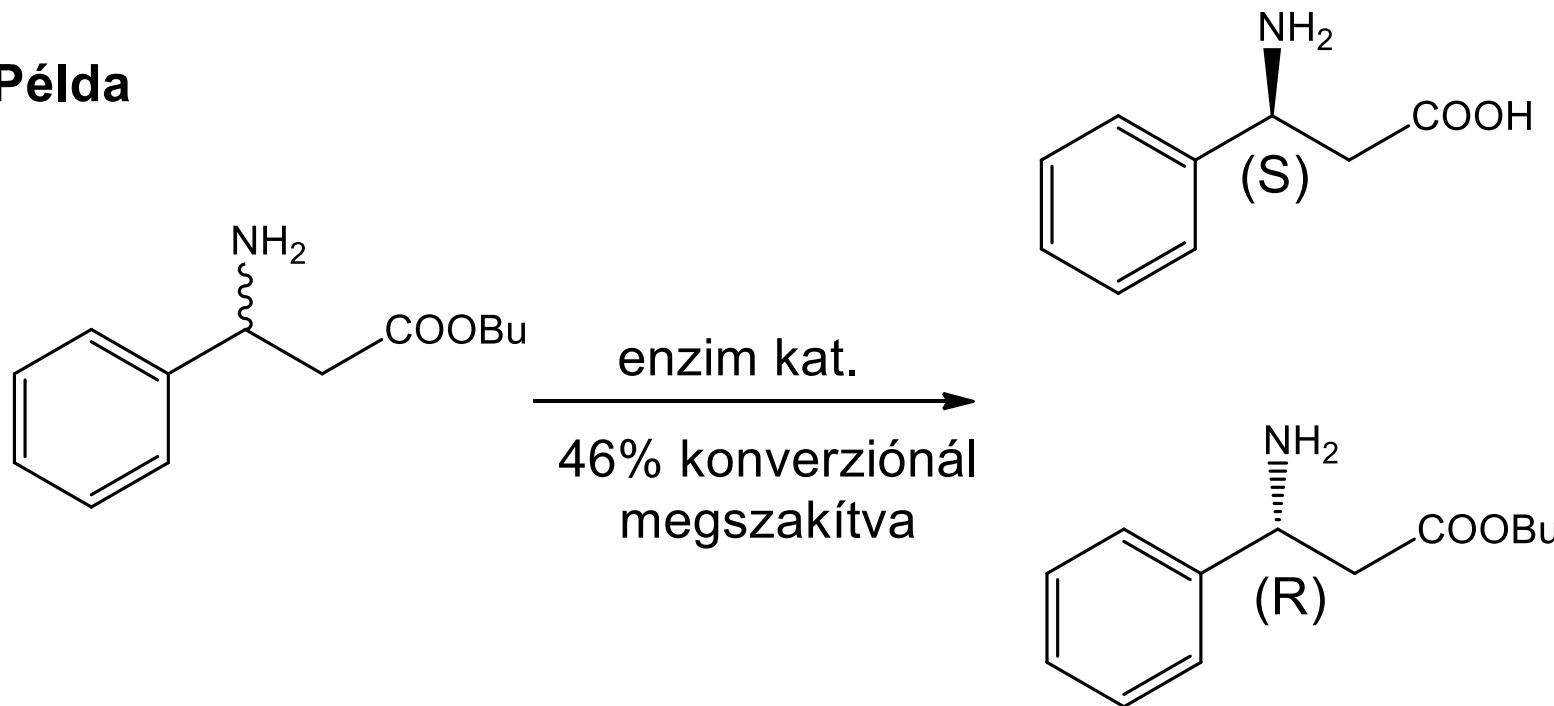

Kinetikus rezolválás

ha $k_1 > k_2$, akkor megfelelő időben megszakítva $[(+)\text{-AR}] > [(-)\text{-AR}]$

Példa

Dinamikus kinetikus rezolválás

